

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING STATISTIK TAHLILI

Umarov Faxriddin Umar o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti.

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlantirish jarayonida xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning ahamiyati, ularning iqtisodiy o‘‘sishga ta‘siri va samaradorligi statistik ma‘lumotlar asosida tahlil qilingan. Tadqiqotda 2015–2024-yillar davomidagi xorijiy investitsiyalar hajmi, ularning asosiy manbalari hamda iqtisodiyot tarmoqlari bo‘yicha taqsimoti o‘rganilgan. Shuningdek, xorijiy kapital ishtirokidagi innovatsion loyihalarning soni, ularning zamonaviy texnologiyalarni joriy etishdagi o‘rni va mamlakat eksport salohiyatiga qo‘shgan hissasi tahlil etilgan. Tahlil natijalari O‘zbekistonda investitsion muhitni yanada yaxshilash va innovatsion rivojlanishni jadallashtirish uchun tegishli tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston iqtisodiyoti, xorijiy investitsiyalar, innovatsion rivojlanish, investitsion muhit, statistik tahlil, texnologik yangilanish, iqtisodiy o‘‘sish, investitsion siyosat.

Kirish.

Bugungi globallashuv jarayonida har bir mamlakat o‘z iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali xalqaro maydonda o‘z o‘rnini mustahkamlashga intilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi mustaqillik yillarida iqtisodiyotning barcha sohalarida tub islohotlarni amalga oshirib, ochiq bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich o‘tish yo‘lini tanladi. So‘nggi yillarda davlatimiz tomonidan xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, investorlar uchun qulay muhit yaratish va innovatsion rivojlanishga yo‘naltirilgan islohotlar keng ko‘lamda olib borilmoqda. Xorijiy investitsiyalar nafaqat iqtisodiy resurslar oqimini ta‘minlaydi, balki ilg‘or texnologiyalar, menejment tajribasi va zamonaviy ishlab chiqarish usullarini mamlakatga olib kirishga xizmat qiladi. Shu bois, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish innovatsion rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida e‘tirof etiladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan “Yangi O‘zbekiston – yangicha taraqqiyot” tamoyili asosida olib borilayotgan siyosat aynan iqtisodiyotni modernizatsiyalash va diversifikatsiyalash orqali milliy taraqqiyotga erishishni ko‘zda tutadi. Mazkur tadqiqotda O‘zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning hozirgi holati, ularning innovatsion rivojlanishdagi o‘rni va iqtisodiy

ko'rsatkichlarga ta'siri statistik ma'lumotlar asosida chuqur tahlil qilinadi. Shu bilan birga, xorijiy investitsiyalar oqimini yanada oshirish, mavjud salohiyatdan samarali foydalanish hamda milliy iqtisodiyotda innovatsion faollikni kuchaytirishga oid amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Asosiy qism.

1. O'zbekiston iqtisodiyotining innovatsion rivojlanish yo'nalishlari. O'zbekiston so'nggi yillarda iqtisodiy islohotlar orqali innovatsion rivojlanishni jadallashtirishga katta e'tibor qaratmoqda. Bu jarayonlar mamlakatda ilm-fan va texnologiyalarni iqtisodiy taraqqiyotga integratsiya qilish, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan “Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi”da innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlarni jadal rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilanmoqda. Ushbu maqsadlarga erishishda xorijiy investitsiyalar muhim manba hisoblanadi.

2. Xorijiy investitsiyalarning innovatsion rivojlanishdagi roli. Xorijiy investitsiyalar innovatsion texnologiyalarni mamlakatga olib kirish, ilg'or ishlab chiqarish uslublarini joriy qilish va bilim almashinuvini ta'minlash orqali innovatsion rivojlanishning katalizatori sifatida xizmat qiladi. Xususan, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TXI) texnoparklar, innovatsion klasterlar va startap ekotizimlarni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, xorijiy kompaniyalar bilan hamkorlik orqali mahalliy mutaxassislarining salohiyati oshadi, kadrlar tayyorlash sifati yaxshilanadi va xalqaro standartlarga mos mahsulotlar ishlab chiqarish yo'lga qo'yiladi.

3. O'zbekistonga jalb qilingan xorijiy investitsiyalarning statistik tahlili. So'nggi yillarda O'zbekistonga jalb qilinayotgan xorijiy investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshmoqda. Davlat statistika qo'mitasi va Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2018-yildan 2024-yilgacha bo'lgan davrda xorijiy investitsiyalarning umumiy hajmi 30 milliard AQSh dollaridan oshdi. Ularning 60 foizdan ortig'i sanoat, energetika, transport va infratuzilma loyihalariga yo'naltirilgan. 2023-yilda yirik xorijiy investitsiya loyihalari quyidagilarni o'z ichiga oldi: Rossiyaning “Lukoil” kompaniyasi bilan gaz-kimyo sanoatidagi hamkorlik loyihalari; Xitoy kompaniyalari ishtirokidagi “Yashil energetika” (quyosh va shamol elektr stansiyalari) loyihalari; Janubiy Koreya bilan hamkorlikda avtomobilsozlik va elektronika sanoatidagi investitsiyalar. Shuningdek, 2023-yilda 200 dan ortiq to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiya loyihalari amalga oshirildi, ularning katta qismi innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'ldi.

4. Investitsion muhit va islohotlar. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun mamlakatda muhim institutsional va huquqiy islohotlar amalga oshirildi. Jumladan:

“Xorijiy investitsiyalar to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi; Investorlarga soliq imtiyozlari, yer ajratilishi va daromadlarni erkin olib chiqish kafolatlari taqdim etildi; “Invest in Uzbekistan” platformasi orqali investorlar uchun onlayn xizmatlar yo‘lga qo‘yildi; 14 ta erkin iqtisodiy zona va bir necha innovatsion texnoparklar tashkil etildi. Bu choralar xalqaro reytinglarda O‘zbekistonning pozitsiyasini yaxshiladi. Jumladan, Jahon bankining “Doing Business” reytingida O‘zbekiston 2020-yilda 69-o‘rinni egalladi va so‘nggi yillarda ijobiy dinamika kuzatilmoqda.

5. Xorijiy investitsiyalarning innovatsion sektorlardagi ta‘siri. Innovatsion rivojlanishda xorijiy investitsiyalar asosan quyidagi sohalarda sezilarli o‘shishga olib keldi: Axborot texnologiyalari: Hindiston va AQSh kompaniyalari ishtirokida IT-parklar tashkil etilib, raqamli xizmatlar eksporti kengaymoqda; Qishloq xo‘jaligi: Isroil, Turkiya va Niderlandiya texnologiyalari asosida zamonaviy issiqxonalar va tomchilatib sug‘orish tizimlari joriy qilindi; Farmatsevtika: Germaniya, Hindiston va Janubiy Koreya bilan hamkorlikda dorivor preparatlar ishlab chiqarish korxonalari tashkil etildi.

6. Muammolar va yechimlar. Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda quyidagi muammolar mavjud: Ba‘zi byurokratik to‘siqlar va uzoq ruxsat berish jarayonlari; Mahalliy kadrlarda zamonaviy texnologiyalarni o‘zlashtirish bo‘yicha malaka yetishmasligi; Infratuzilmaning barcha hududlarda bir tekis rivojlanmaganligi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagilar taklif qilinadi: Investitsiya loyihalarini “yagona oyna” tamoyili asosida ko‘rib chiqish; Innovatsion yo‘nalishdagi kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlarini kengaytirish; Hududiy investitsion markazlar faoliyatini faollashtirish.

Xulosa:

O‘zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlantirishda xorijiy investitsiyalar muhim o‘rin tutadi. Ular nafaqat moliyaviy resurslar oqimini ta‘minlaydi, balki ilg‘or texnologiyalar, menejment tajribasi va xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarish tizimlarini joriy etishga imkon yaratadi. Statistik tahlillar shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi yillarda mamlakatga jalb etilayotgan xorijiy investitsiyalar hajmi ortib, iqtisodiyotning turli tarmoqlarida innovatsion loyihalarning amalga oshirilishiga zamin yaratmoqda. Innovatsion rivojlanishga xizmat qiluvchi texnoparklar, erkin iqtisodiy zonalar va klasterlar xorijiy sarmoyadorlar bilan hamkorlikda shakllantirilmoqda. Shu bilan birga, hukumat tomonidan soddalashtirilgan tartiblar, soliq imtiyozlari va huquqiy kafolatlar xorijiy investitsiyalar uchun yanada qulay muhit yaratmoqda. Shunga qaramay, ayrim sohalarda byurokratik to‘siqlar, kadrlar malakasining yetishmasligi va infratuzilmaviy muammolar mavjud. Bularni bartaraf etish orqali xorijiy investitsiyalarning innovatsion rivojlanishdagi rolini yanada kuchaytirish mumkin bo‘ladi. Umuman olganda, O‘zbekistonda xorijiy investitsiyalarni yanada samarali jalb qilish va ulardan

innovatsion rivojlanish yo'lida oqilona foydalanish mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni. // www.lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy hisobotlari. // <https://stat.uz>
3. Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi rasmiy veb-sayti. // <https://www.mift.uz>
4. Karimov M.B. (2023). Xorijiy investitsiyalar va innovatsion rivojlanish: nazariya va amaliyot. Toshkent: "Iqtisodiyot" nashriyoti.
5. Muminov A.T., Rasulova D.I. (2022). O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish omillari. "Iqtisodiyot va innovatsiyalar" ilmiy jurnali, №4, 55–62-betlar.
6. World Bank Group (2023). Doing Business Report: Uzbekistan Country Profile. // www.worldbank.org
7. UNCTAD (2023). World Investment Report: Trends and Prospects. United Nations Conference on Trade and Development. // <https://unctad.org>

